

TREBALLS NO GENS PERDUTS: ELS VUITANTA ANYS DE JOAN F. MIRA

JOAN JOSEP ISERN I JORDI PALOU

Avui Joan Francesc Mira fa vuitanta anys. Antropòleg de formació, l'obra de Mira abasta un espectre molt ampli que va de la novel·la als estudis sociològics i antropològics passant per l'assaig, els articles a la premsa, la narració curta, la divulgació històrica, la biografia, la traducció i les memòries. A més a més de ser, del País Valencià estant, un exemple d'actitud cívica i de compromís amb la cultura i la nostra llengua, Mira és un intel·lectual que encara té moltes coses a dir i que continua en plena activitat tal com ho demostra la publicació els pròxims mesos del segon volum de les seves memòries, continuació del cicle iniciat el 2013 amb *El tramvia groc*.

Moltes coses encara per dir... i moltes més que ja ha dit. Aquí teniu un retrat de Joan F. Mira fet a partir de cinquanta conceptes triats entre textos que ha escrit o converses o entrevistes en les quals ha expressat la seva manera de veure la vida i el món.

ANTROPOLOGIA

L'antropologia serveix per a tenir una perspectiva universal, per a adonar-te que hi ha qüestions estructurals en el fons de totes les societats que són perfectament comparables.

(Entrevista amb Miquel Alberola, 1994)

ASSAIG

L'assaig és fer literatura a partir d'idees. No és per a exposar els resultats d'una recerca: això pertany al camp acadèmic. L'assaig implica una interpretació, demana una llibertat i una solidesa d'expressió per a allunyar-se justament del rigor metodològic i acadèmic, amb la idea de fer literatura.

(Entrevista amb Ada Castells, 1998)

BACH

La felicitat perfecta seria passar-me tot el dia escoltant música de Bach.

(*La vida, el temps, el món*: conversa amb Pere Antoni Pons, 2009)

BELLESA

Si em preguntes quin és l'objectiu fonamental de la meua literatura, hauria de contestar-te aquesta cosa tan tronada, passada, etc.: crear bellesa.

(Entrevista amb Xulio Ricardo Trigo, 1989)

BERNINI

Jo sóc èticament i estèticament cristià (ideològicament agnòstic, teològicament perplex), i a més cristià del ram clàssic: romà i perfectament papista. Vull dir que potser no hi ha Déu, triple i únic, però sí que hi ha sants i marededéus, polifonia litúrgica, misses en llatí i la glòria de Bernini.

(*'El mal de ser papa'*, 1998)

BIBLIOTECA

El paradís podria ser una biblioteca infinita, on els llibres no s'acabarien mai, perquè si s'exhaurien, si no en quedaven més per llegir, això voldria dir que s'acabava també l'eternitat.

(*'Temps de llibres'*, 1996)

CLÀSSICS

D'ací a molt poc temps, les referències a la cultura grega o la llatina quedaran com una raresa d'erudits. Com el sànscrit o la literatura mesopotàmica. I és una desgràcia, perquè una grandíssima part de la nostra tradició històrica, artística, literària, etcètera, és impossible d'entendre si no es coneixen els clàssics. D'ací a poc entrarem en un museu i no entendrem res: ni d'escenes religioses, ni de mitologia, ni d'història, res de res. Serà una ceguesa total. I Dante o Shakespeare resultaran indesxifrables. (Entrevista amb Joan Josep Isern, 2008)

COMUNICAR

Ben mirat, el plaer de conèixer coses és molt inferior si no se'n pot parlar. De la mateixa manera que, si mai no ho podíem explicar ni comunicar a ningú, el gust de viatjar, per mar o per terra, i el gust de veure coses, amb tota certesa seria molt menor. (Cap d'any a Houston, Texas, 1998)

CRISI

Una de les més estúpides manies intel·lectuals que circulen sense parar des de fa un segle i mig —potser des del Romanticisme, o abans encara— és l'obsessió per la idea de crisi. Cada generació que arriba a l'edat de poder expressar-se per escrit té infal·liblement la dèria que el seu és un temps de crisi. ('Sobre la necessitat de la ficció', 1997)

DICTAT

Potser quan anava a l'escola elemental em van fer passar tantes hores escrivint al dictat (saludable disciplina, d'altra banda, i desapareguda amb nefastes conseqüències) que ara tolere difícilment que em dicten res. ('Estètica', 1996)

DIVINA COMÈDIA

És una de les quatre o cinc obres bàsiques de la literatura occidental, o universal, de tots els temps. Hi ha autors tan importants com Dante (pocs: dos o tres), però d'obres tan importants i tan absolutes

ALGUNS, NO SÉ SI MOLTS O POCOS, SEMPRE ENS EQUIVOQUEM DE LLOC, DE TEMPS O DE PAÍS

Equivocar-se

com la *Divina Comèdia*, segurament no n'hi ha cap. (Introducció a la *Divina Comèdia*, 2000)

EQUIVOCAR-SE

Alguns, no sé si molts o pocs, sempre ens equivoquem de lloc, de temps o de país. O són els altres que s'equivoquen i ens fan sentir fora de casa pròpia, desnonats per pobres, exiliats. Literàriament, políticament, nacionalment, tant se val. ('No era ací', 1998)

ESCRITORS

Jo crec que és cert que en català falten grans obres, amb una ambició de perspectiva, perquè ens aniria molt bé des d'un punt de vista emblemàtic i popular que alguns autors tingueren un gran reconeixement públic, com el que van tenir en el seu moment escriptors com Verdager i Guimerà. (Entrevista amb Pep Blay, 1990)

ESCRIURE

Jo sóc dels que escriuen perquè volen ser llegits, i no un escriptor narcisista ni de culte. (El Punt, 2003)

ESPANYA

Espanya no seria precisament un estat 'sense nació', més aviat seria un estat amb massa nacions. Entre elles la nació espanyola, que és la més grossa, i se'n parla ben poc, i fins i tot alguns dels nostres polítics i suposats experts en la

matèria diuen que no existeix. (Diuen: existeix l'estat espanyol, no la nació espanyola.) Infeliços. ('L'estat sense nació', 1996)

ESTÈTICA

Vaig per la vida sense estètica declarada. La meua sensibilitat es troba més confortada i satisfeta en una església gòtica, si pot ser amb una mica d'olor de cera i d'encens, que en un museu d'art contemporani, què hi farem. ('Estètica', 1996)

FE

La fe és això que tenen el 50% dels cristians i el 100% dels musulmans. (*La vida, el temps, el món*: conversa amb Pere Antoni Pons, 2009)

GÈNERES LITERARIS

De gèneres literaris només n'hi ha tres, el bo, el mediocre i el dolent. Això serveix per a la narrativa contemporània, per a la del renaixement o per a la medieval. (Entrevista amb Xulio Ricardo Trigo, 1989)

GÒTIC

Santa Maria del Mar és una de les més altes meravelles del gòtic català, i de tota l'arquitectura medieval europea: pocs espais com aquest s'acosten tan de prop a la perfecció. Haver produït una església com aquesta, o un edifici com la Llonja de València, ja hauria de donar dret a tindre un estat propi. ('Un bon dia', 2012)

GRECS, ROMANS

Jo diria que, des del punt de vista estéticoideològic, ningú ha inventat tant com els grecs. I, des del punt de vista pràctic i jurídic, ningú ha inventat tant com els romans. I vivim d'això. (*La vida, el temps, el món*: conversa amb Pere Antoni Pons, 2009)

HARLEY-DAVIDSON

Només una vegada he cavalcant en Harley Davidson, un matí pels carrers de València sobre una màquina enorme i antiga amb matrícula de Kinshasa, i no

oblidaré mai com mirava la gent, com sentia clavats, en cada semàfor, els ulls dels simples mortals.

(‘Sobre homes i motos’, 1995)

HEMEROTEQUES

Sobren quioscos i falten hemeroteques. (Els treballs perduts, 1989)

HISTÒRIA

Algú va dir, i és com un lloc comú, que un poble que no recorda la seua història està condemnat a repetir-la. Però és molt pitjor: un poble que no és conscient de la pròpia història està condemnat a perdre-la, és a dir, a perdre’s ell mateix, a dissoldre’s i a deixar d’existir.

(Almansa 1707, 2006)

HORTA DE VALÈNCIA

El suposat barroquisme de l’horta valenciana és cosa només d’alguns pintors post-romàntics, de les fotos de targeta postal, i en general de gent que no té una idea molt clara de com es cultiven les cebes.

(València, guia particular, 1992)

JUGAR

Em ve una angúnia molt gran quan pense que, potser, la història de la humanitat es divideix en dues etapes desiguals: la llarguíssima en què els xiquets han jugat amb canyes, pals i pedres, fang i fulles; i l’altra, en què només juguen amb plàstics, maquinetes i altres artefactes de jugueteria.

(‘Agesilau, la canya i jo’, 1984)

LITERATURA

La finalitat de la literatura no és tant explicar com expressar.

(Entrevista amb Joaquim Noguero, 2001)

LLEGIR

No escriure, és possible. No llegir, és inimaginable.

(Serra d’Or, 2010)

LLENGUA

Ja saben vostès que la filologia combativa (branca de la filologia que serveix per a barallar-se el personal) és una altra de les aportacions d’aquest país als progressos de la ciència.

(‘El pèl de la cultura’, 1987)

MEMÒRIA

La primera veritat, i potser l’única, que podem afirmar conscientment sobre nosaltres mateixos és que existim perquè durem en el temps, i el nostre temps és la memòria, no és el pensament.

(El tramvia groc, 2013)

NACIONALISME

No hi ha cosa més bèstia al món que el nacionalisme dels estats constituïts. Ni més bèstia, ni més absurda, ni més estúpida.

(‘Gibraltar’, 1987)

NOVEL·LA

Si no és una obra d’art no és una bona novel·la, i si és una bona novel·la automàticament és una obra d’art encara que l’autor no s’ho haja proposat.

(Entrevista amb Xulio Ricardo Trigo, 1989)

OMPLIR FORATS

Omplir forats és una de les meues desgràcies particulars, tinc la impressió de passar-me la vida omplint forats.

(Entrevista amb Javier Andrés, 1983)

Mira és un intel·lectual que encara té moltes coses a dir i que continua en plena activitat. PRATS I CAMPS

ORIGINALITAT

Pretendre ser el primer que tracta un tema o que conta una història és una simple mostra d’ignorància: el món és molt antic. (Sobre ídols i tribus, 1999)

PAÍS VALÈNCIA

I també comprenc que els valencians, començant pel seu govern, no tingueren cap interès, fa pocs anys, a celebrar condignament els set segles i mig del seu naixement acreditat, tot i que tal forma de naixement —un regne nou, gent nova, noves lleis i un nom estrenat— fóra un fenomen únic en la història d’Europa. En aquest país/països tenim costum de pensar que som poca cosa en el concert dels pobles i dels noms, què hi farem. (‘Tu felix Austria’, 1996)

PAPA

El mal de ser papa és que, a qui li toca la tiara, està obligat a carregar amb la incompatibilitat profunda de les tres corones que porta al cap: la de la terra, la de l’Església i la del cel; i per carregar amb això, cal molta finor romana. (‘El mal de ser papa’, 1998)

PARADÍS

Fa pocs anys vaig visitar la cèlebre fira de Frankfurt, i només en vaig traure

**LA FINALITAT DE LA LITERATURA NO ÉS TANT
EXPLICAR COM EXPRESSAR**

Literatura

un mareig molt considerable. Supose que per a la gent del negoci editorial és justament allò el que resulta fascinant: la fira, no la biblioteca. Per a mi, tenia més aire de purgatori que de paradís. El paradís, un grau més alt de paradís, és la Biblioteca Vaticana...
(‘Temps de llibres’, 1996)

PARLAR

Parlar i parlar, vagarejar amb els mots i les frases pot ser un art, útil o inútil com totes les arts, estèticament atractiu o bé del tot desagradable, entretingut o pesat, molt bell o molt lleig, o el que vostès voldran: en tot cas és un art molt antic, un art original, consubstancial amb l’espècie parlant que som els humans (els àngels parlen poc: més aviat canten himnes i fan música a les altes esferes).
(*Literatura, món, literatures*, 2005)

PERSONATGES

Els meus personatges són éssers desconcertats, tracten d’entendre el món i volen canviar-lo. Ho intenten, però fracassen i això els desconcerta. Aquesta és una constant en la meua obra.
(Entrevista a la revista *Daina*, 1992)

PODER

Hem atorgat el poder, sempre, metòdicament, als mateixos que ens han espoliat, ens han mantingut en la pobresa, i ens han fet creure que érem rics. Als autors intel·lectuals i polítics de la lletra de l’himne.
(‘Un país pobre’, 2017)

POESIA

No ens estem equivocant en la vida?, no descobrirem el darrer dia que allò que hauríem d’haver fet era pescar, o compondre versos? Perdonen la inconveniència: ja saben què vull dir. Aquests pensaments vénen, de vegades, llegint un bon poema. També poden venir pescant, supose.
(‘El somni de Sòcrates’, 1996)

PROUST

A la recerca del temps perdut és una lectura terapèutica: cura la malaltia de voler

L'ART SUPREM NO ÉS AMAR NI CONÈIXER, (...) L'ART SUPREM ÉS CONSERVAR EL SILENCI

Silenci

escriure massa bé, cura la vanitat, i és molt útil per a la modèstia moral.
(‘La utilitat de Proust’, 1997)

RAMBLA

La Rambla de Barcelona no és exactament un carrer fet de cases, sinó d’arbres, de gàbies d’ocells, de quioscos, de parades de flors, i sobretot de gent. No conec cap altre carrer d’Europa o d’Amèrica —carrer de ciutat o poble gran, carrer de debò— que estiga fet d’aquestes coses tan insubstancials.
(‘Rambla’, 1992)

RECONeixEMENT

Als escriptors no ens aplaudeix ningú. Sobretot, no ens aplaudeix ningú directament, en l’acte mateix de l’exercici del nostre art. Més encara, o pitjor: no ens aplaudeix mai un públic en massa, col·lectivament, a sala plena, tres minuts d’ovació prorrogable i la claca cridant bravo, bravo. No res.
(‘El músic, l’escriptor i el públic’, 1996)

RELIGIÓ

Sovint m’agradaria tornar a ser creient: era tan confortable!
(*Sobre ídols i tribus*, 1999)

SILENCI

L’art suprem no és amar ni conèixer, havia dit el prior, l’art suprem és conservar el silenci.
(*Purgatori*, 2003)

TEMPS

Només cal llegir els diaris, mirar la tele o viatjar una miqueta, per comprovar que el nostre temps és el que més coses ha fet i ha desfet en tots els temps humans.
(‘La innovació’, 1999)

TRADUIR

Tu has de poder llegir el text original aproximadament de la mateixa manera, amb la mateixa sensació i percepció que el llegia el seu primer destinatari, o no faràs mai la traducció com s’ha de fer. Aquesta és la qüestió. I per arribar a això, has de conèixer a fons el cercle lingüísticocultural des del qual està feta l’obra i al qual va destinada. Ja sé que això és impossible, però aquest és l’ideal.
(*La vida, el temps, el món*: conversa amb Pere Antoni Pons, 2009)

VELLESA

La manera més clara de ser realment vell —sovint vell abans d’hora, jubilat de la vida— és començar a creure que no hi ha res que tinga importància. I perdre la ironia.
(‘A Isaac B. Singer, i als vells’, 1997)

VIATJAR

La meua manera de viatjar va molt dirigit a l’observació, que consisteix a mirar més enllà del que mira el turista, a intentar lligar elements diversos i donar-los un tipus d’interpretació.
(*La vida, el temps, el món*: conversa amb Pere Antoni Pons, 2009)

XOC DE CIVILITZACIONS

No tinc notícia, ara mateix, de voluntaris cristians per al martiri, disposats a volar directament al paradís pel procediment de bomba en la cintura, camió amb explosius o avió precipitat contra edifici singular. Si això és un xoc de civilitzacions, els fidels radicals de l’islam xoquen amb més decisió, no hi ha dubte: ells creuen en el paradís, i els cristians ja no.
(‘Paradisos’, 2012) III